

Waddenzee: waar de grenzen van land en zee continu veranderen

Wie uitziet over het wad wordt verrast door het afwisselende beeld: watermassa's, zandplaten, geulen, mosselbanken, stranden, duinen en uitgestrekte kwelders met kronkelende krekens. Door de dynamiek van wind, zand en getijden is een gevarieerde natuur ontstaan. Elk jaar maken miljoenen vogels op hun trektocht een tussenstop in het waddengebied. Deze vogels vinden voedsel en rust op het wad, de zandplaten en kwelders. Ook broeden hier veel vogelsoorten. Recreanten komen naar dit Werelderfgoed om te (kite)surfen, varen, duiken, vissen en natuurlijk wadlopen.

Het Natura 2000-gebied Waddenzee wordt begrensd door de Afsluitdijk en de zeedijken langs de vastelandskust van Noord-Holland, Groningen en Friesland, en op de Waddeneilanden ligt de grens op de overgang van de kwelders naar de duingebieden. Kwelders zijn begroeide stukken land die direct aan zee grenzen en bij zeer hoog water onderlopen. Sommige kwelders zijn ontstaan door de aanleg van stuifdijken (kunstmatig aangelegde duinenrijen) zoals de Boschplaat op Terschelling, oostelijk Schiermonnikoog en Rottumerplaat. Ook tot het natuurgebied behoren de onbewoonde eilanden Griend, Rottumerplaat, Rottumeroog en Zuiderduin en de droogvallende hoge zandplaten Simonszand, Richel, Engelsmanplaat en Het Rif.

Op de kwelders waar zoet en zout water elkaar ontmoeten, weten veel bijzondere plant- en diersoorten zich te handhaven. Er groeien planten die zout kunnen verdragen en het ook goed doen in een zoet milieu zoals Engels slijkgras, langarige zeekraal, kortarige zeekraal en klein schorrenkruid.

De kwelders zijn geliefd bij vogels. Veel voorkomende broedvogels zijn de scholekster, tureluur, kluut, bontbekplevier, visdief, noordse stern en de duikeend eider. Soms broeden hier ook de velduil, bruine en grauwe kiekendief en slechtvalk. De bekendste op kwelders foeragerende vogels zijn de rotgans, brandgans, smient en goudplevier. De wilde eend, wintertaling, pijlstaart en slobbeend doen hetzelfde op de randen van de kwelder. Steltlopers gebruiken de kwelders en hoge zandplaten als vluchtplaats bij hoog water. Ze slapen en rusten hier in groepen van tientallen tot duizenden in de uren rond hoog water totdat ze weer op het wad terecht kunnen.

Gewone en grijze zeehonden gebruiken de wadplaten tijdens laag water als ligplaats. De gewone zeehond zoogt hier ook haar jongen. De grijze zeehond doet dit op de begroeide stranden.

De Waddenzee is een belangrijk opgroeigebied voor vissoorten zoals de fint en tong en een onmisbaar doortrekgebied voor de zee- en rivierprik. Een aantal karakteristieke vissoorten die permanent in de Waddenzee leven zijn de puitaal, zeedonderpad en grondel. Kleine vissoorten zoals sprong en jonge haring dienen als voedsel voor onder meer sterns, futen, zaagbekken en aalscholvers. De oesterbanken en mosselbanken op de permanent overstroomde zandbanken bieden leefgebied aan algen, schelpdieren, kokerwormen, zee-egels, garnalen, krabben en vissen.

Wat zijn de knelpunten?

Het belangrijkste is dat het ecosysteem in de Waddenzee optimaal kan werken. Hiervoor is het nodig dat alle gebiedstypen aanwezig en van goede kwaliteit zijn. Dit zijn diep en ondiep water, krekens, geulen, zand- en slikplaten, kwelders en stranden. Ook de voedselketens in zee moeten op orde zijn. Dit is nu niet het geval: vooral grotere vissen ontbreken.

De permanent overstroomde zandbanken hebben te lijden onder sleepnetvisserij, zand- en schelpenwinning en kustsuppleties. Zeebodemfauna en mosselbanken worden hierdoor verstoord en kunnen zich niet goed ontwikkelen. Daarnaast zijn de vispopulaties onnatuurlijk van opbouw en is de functie als opgroeigebied voor jonge vis afgenomen. Dit komt grotendeels door activiteiten die de bodem beroeren zoals garnalenvisserij en Noordzeevisserij en door de klimaatverandering.

Bovendien zijn er nauwelijks gebieden waar zoet en zout water elkaar ontmoeten en dit is van invloed op de visgemeenschap. Trekvisserij bijvoorbeeld gebruiken zowel zoet als zout water om te overleven. Maar de trek van de fint en de zee- en rivierprik van zoet naar zout water wordt bemoeilijkt door barrières in de vorm van dijken, dammen en sluizen.

Verder is de kwaliteit van de slik- en zandplaten in de getijdzone niet optimaal. Dit komt door de afname in oppervlakte van droogvallende mosselbanken en zeegrasvelden. Dit had zich moeten herstellen door het jaren geleden beëindigen van de mechanische kokkelvisserij en de vermindering van bodemvisserij op mosselzaad (zaad om mosselen te kweken), maar het herstel blijft achter. Waarom, is onduidelijk.

De situatie op de kwelders langs de vastelandskust is ook voor verbetering vatbaar. Van nature zijn kwelders nooit stabiel. Ze groeien aan door opslibbing of krimpen door afslag door golfslag en stroming. Maar omdat het verspreidingsgebied van deze kwelders wordt gehandhaafd door houten dammen (kwelderwerken) is er sprake van een min of meer kunstmatig gecreëerd kwelderlandschap. Hierdoor zal er op langere termijn te weinig dynamiek zijn om alle stadia van successie aanwezig te laten zijn. Successie is het proces waarin het landschap zich ontwikkelt van overstroomde slik- en zandplaten tot nieuw land. Dit is essentieel voor behoud van het kwelderlandschap.

Op de eilandkwelders speelt ongeveer hetzelfde. Hier zijn de meeste kwelders ontstaan in de luwte van een kunstmatige stuifdijk waardoor de natuurlijke dynamiek veranderd is. Hiernaast heeft de vegetatie op de hogere kwelder weinig diversiteit en is verruigd.

De kwaliteit van broedlocaties voor kustbroeders zoals sterns en steltlopers is onvoldoende. Dit komt door verstoring van de rust, de aanwezigheid van roofdieren en verruiging van vegetatie. De strandplevier, bontbekplevier en dwergstern hebben behoefte aan meer rust op de vlaktes van de natuurstranden op de Waddeneilanden. De kluut, visdief en noordse stern ondervinden overlast van vossen langs de vastelandskust. De belangrijke broedlocatie van de grote stern op Griend wordt bedreigd door kustafslag en verruiging van vegetatie.

Welke maatregelen zijn nodig?

Het is mede de taak van de provincie Noord-Holland, samen met het Rijk en de provincies Groningen en Friesland, om de natuur in en rondom de Waddenzee te behouden, te versterken en waar nodig te herstellen. Er moeten extra maatregelen genomen worden om broedgebieden te beschermen en om het ecosysteem te herstellen.

Permanent overstroomde zandbanken

Enige jaren geleden is begonnen met het afbouwen van de bodemvisserij op mosselzaad om dit op termijn geheel te beëindigen. Dit moet worden voortgezet. Daarnaast wordt gewerkt aan het verduurzamen van de garnalenvisserij. Maatregelen zijn gericht op vermindering van bijvangst en van het aanraken van de bodem. Dit alles vergroot de variatie in de bodem- en visgemeenschap.

Slik- en zandplaten

Kennisopbouw en experimenteren met de ontwikkeling van mosselbanken en zeegras is van belang om de kwaliteit van de wadplaten te verbeteren. In dit natuurlijke systeem is nu weinig anders mogelijk dan (jonge) mosselbanken te beschermen tegen nadelige activiteiten zoals bodemvisserij. Verder moet het inzaaien van zeegras worden voortgezet.

Voedselbeschikbaarheid

Het herstel van de kwaliteit van permanent overstroomde zandbanken en slik- en zandplaten komt ook ten goede aan de voedselbeschikbaarheid voor bodemfauna- etende en visetende watervogels en steltlopers. Om de voedselvoorziening voor de eiderkuikens en de broedende scholeksters te verbeteren, moet het handmatig vissen naar kokkels ten zuiden van de eilanden worden verminderd. Verder herstel is ook afhankelijk van natuurlijke factoren zoals het klimaat.

Migratie trekvisserij

Bij de sluizen in de Afsluitdijk worden maatregelen genomen voor verbetering van de vispassage tussen de Waddenzee en het IJsselmeer. Naast visvriendelijk sluisbeheer, waarbij 's avonds de schutsluizen worden opengezet voor vis, wordt gewerkt aan de Vismigratierivier door de Afsluitdijk. Hier kunnen trekvisserij zoals de zee- en rivierprik gemakkelijk doorheen. Hiernaast wordt er onderzoek gedaan naar de verbetering van de passage tussen de Waddenzee en het Lauwersmeer.

Kweldervegetatie

Om de verruiging van kweldervegetatie langs de vastelandskust van Groningen en Friesland tegen te gaan, worden meer grazers ingezet en moet de ontwatering van de kwelders via sloten en greppels zoveel mogelijk worden beperkt. Op termijn wordt gekeken naar het lokaal afgraven van een deel van de sterk verrijde vastelandskwelders tot hoogwater-niveau. Hierdoor is verjonging van de vegetatie mogelijk. Ook op de kwelder van Schiermonnikoog worden grazers ingezet. Net als op Terschelling wordt hier verder de mogelijkheid onderzocht om de dynamiek door wind, water en zand vanuit de kustlijn te bevorderen.

Sterns en plevieren

Verbetering van de dynamiek is gunstig voor de sterns en plevieren die op strandvlaktes broeden. Daarnaast wordt gekeken naar uitbreiding van het aantal afgesloten (potentiële) broedgebieden en het aanhouden van een minimum afstand tot deze locaties bij (recreatieve) activiteiten. Dit is nader uitgewerkt in de [Natura 2000-beheerplannen](#) van de eilanden. Verder wordt nieuw, roofdiervrij broedgebied voor sterns gerealiseerd in de omgeving van de Afsluitdijk. Nabij de havens van Delfzijl en Eemshaven worden de bestaande broedlocaties beter inricht en beheerd. Een belangrijke broedlocatie van de grote stern ligt op Griend. Dit eiland wordt tegen verdere afslag beschermd door de aanleg van een zandlichaam, een soort dijk. Hiernaast wordt de verrijde vegetatie verwijderd.

Steltlopers

Voor steltlopers zoals de kluut zijn twee broedlocaties langs de Groningse kust beter ingericht om verruiging en de aanwezigheid van roofdieren tegen te gaan en wordt de roofdiervrije broedlocatie in polder Breebaart hersteld.

Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee

Buiten Natura 2000 om is jaren geleden het Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee opgesteld. Dit speelt een belangrijke rol bij de bescherming van de broedlocaties van alle vogelsoorten. Onderdeel hiervan is de Erecode voor Wadliefhebbers met gedragsregels. Kort gezegd: Vogels en zeehonden zien? Kijk, geniet en respecteer de natuur door afstand te houden. (link naar webpagina met meer informatie)

Invloed op de omgeving

Aan bepaalde vormen van recreatie en beheer zoals strandrijden en baggerwerkzaamheden zijn aanvullende voorwaarden gesteld met name de vegetatie te beschermen. Meestal in de vorm van gedragsregels, zoals het Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee. Ook bestaat er een gedragscode voor beheermedewerkers, inspecteurs, toezichthouders en opsporingsambtenaren. Als hieraan wordt voldaan hebben de activiteiten geen negatieve invloed op het natuurgebied.

Hiernaast worden (potentiële) broedgebieden permanent of tijdelijk afgesloten. Dit wordt met verbodsborden aangegeven.

Bekijk hier het hele [beheerplan](#)

